

Interviu realizat de Roxana Pătrașcu cu Iuvenale Harabagiu, (fost deportat în Bărăgan, Răchitoasa), în iulie 2001, Brăila.

Mă numesc Harabagiu Iuvenale și sunt născut pe 22 aprilie 1932, în orașul Chișinău, din părinții: tata- care a fost maistru de lucru manual la seminarul teologic din Chișinău, specialitatea legătorie de cărți, iar mama era casnică, dar mai lucra câteodată și puțină croitorie la surorile ei.

Până în 1939 am făcut grădinița de copii pe strada Pușkin, iar pe urmă m-am mutat la școala primară numărul 1, pe strada Iașilor (cum se numea pe vremuri), colț cu Viilor. Acolo am început clasa I, în '39 și am terminat-o în '40. În 28 iunie 1940 au venit tancurile rusești și ne-au ocupat. Am fost anunțați că până la 1 septembrie, când va începe școala, să căutăm să învățăm cât de cât limba rusă. Am învățat-o pentru că eram copii și era mai ușor de învățat, mai ales că și în casă se vorbea câteodată rusește.

După ce am terminat în '41 clasa a II-a, pe 22 iunie a venit armata română din nou și ne-a eliberat de sub jugul fascist. După ce au plecat rușii din orașul Chișinău ne-am dus cu tata, cu mama și cu cei trei frați ai mei (eu sunt cel mai mare, iar cel mai mic frate a decedat de curând) la seminarul teologic de-acolo, care era un fel de liceu pentru preoți. Înainte de facultatea de teologie era seminar teologic și acolo aveau și legătorie de cărți și tata era singurul român ortodox care lega toate cărțile bisericești acolo la seminar, pentru că meseriași ortodocși nu existau în Chișinău. Ne-am dus deci la seminar și acolo, în timpul rușilor era K.B.D., adică K.G.B.-ul.

Când ne-am dus acolo toate erau vraiste, ușile erau deschise, iar noi, ca toți copiii ne-am dus colo și colo și "hai să intrăm și în beci", că părinții mergeau și închideau toate ușile, dar la beci era deschis. Când ne-am dus, ca să coborâm în beci, curioși, am văzut că jos erau cadavre de oameni peste care umblau șobolani, peste picioarele lor. Ne-am speriat și am fugit și le-am spus părinților. Tata a anunțat atunci autoritățile române care au venit și au fost scoase noaptea cadavrele de-acolo și au fost îngropate cum trebuie. Totul s-a făcut noaptea și s-a păstrat acest secret ca să nu se spună că în seminar s-au făcut crime. Aceste crime erau făcute de bolșevici, de comuniștii ruși.

S-a știut când îi duce la cimitir și totul s-a făcut în mare secret, căci nouă nu ne-a dat voie să vedem.

Noi locuiam pe strada Gen. Broșteanu nr. 10 și strada Viilor trecea pe lângă noi și era drumul spre cimitir. Părinții au ieșit însă noaptea și au văzut căruțele cu morți, dar pe noi copiii nu ne-au lăsat să vedem, cu toate că în '40 deja aveam 8 ani, eram destul de mare.

În '41, când au venit din nou românii și ne-au eliberat, bunica mea a trebuit să vină la noi, dar n-au mai găsit-o, nici vie, nici moartă. A plecat de-acasă, căci locuia în capătul celălalt al orașului și vroia să vină la surorile ei, care locuiau pe lângă noi.

În '41, în septembrie când a început școala românii n-au vrut să mă mai primească în clasa a III-a, căci făcusem clasa a II-a în rusește și a trebuit să fac din nou clasa a II-a, în limba română, deci am pierdut un an. Am făcut clasa a II-a, a III-a, iar la clasa a IV-a a-nceput deja să vină războiul, adică să vină înapoi rușii.

Tata era duminica și instructor la premilitari și a știut deja ce-a fost în perioada '40-'41, câți deportați au fost. Noi am scăpat, dar am primit ordin de evacuare pentru Beregsăul Mare, dar fără tata, căci el a rămas cu premilitarii în oraș. Am plecat numai noi: 3 copii, mama și bunica din partea tatălui. Ne-am stabilit la Beregsăul Mare.

Și sora mai mare a mamei a fost evacuată la Craiova, iar celelalte două când au vrut să plece au fost întoarse de la gară, de către ruși înapoi. Din partea tatălui mai am rude la București, la Râșnov și la Pesac.

În martie a trebuit să ne încheie mediile, dar nu s-a mai putut. În perioada '41-'44 în școala noastră din Chișinău a fost înființată o capelă ortodoxă la care era paroh părintele Simion Neaga, care e acela care a făcut diverse planuri pentru înălțarea bisericii Unirii, la Chișinău. După planurile pe care le-am văzut semăna cu Catedrala de la Timișoara. Trebuia să fie construită pe lângă parcul Ștefan cel Mare, parcul central, dar acolo s-a construit altceva.

S-au găsit planurile și devizele la băiatul părintelui Neaga, Valeriu Neaga (care e doctor și locuiește în București) și în baza acestora se face biserica în cartierul Botanica.

În drum spre Beregsăul Mare, în tren, la Brașov mi-a fost rău și a venit un medic care mi-a făcut injecție și am scăpat. Aveam astm. De-atunci îl am, însă a fost depistat abia în '49-'50, când au adus medic în comuna Beregsăul Mare și eram în criză și m-a văzut doctorul.

Am venit astfel la Beregsăul Mare. Mama era singură cu noi, iar tata a lăsat premilitarii și a fost concentrat și l-a dus la Turda, la Cercul Militar.

Mama mea, neavând posibilități, am intrat în clasa a V-a primară la Beregsău. Am făcut și a VI-a, și a VII-a, iar între timp s-a terminat războiul și a venit tata.

Și pe vremea aceea se dădea examen de capacitate și din 7 comune l-am dat la Sânnicolau Mare. Eu am luat cea mai mare medie dintre toți și datorită acestui fapt am avut noroc că Ministerul Învățământului mi-a dat aprobarea să fac diferența între 7 clase primare și patru clase de liceu.

A venit tata și a obținut această aprobare și am început să învăț particular clasele I, II, III și IV de liceu și în fiecare an dădeam examene la română, latină, franceză, la toate materiile. În perioada aceea, la clasele I-IV de liceu erau două limbi obligatorii.

Făceam naveta la Timișoara, unde erau niște cunoștințe ale lui tata, care locuiau acolo, pe unde e campusul studentesc. Ea era profesoară de franceză și latină. Făceam și matematică, și franceză, și latină. (*Dădeai bani sau produse?*) Dădeam bani.

A fost un elev de-al lui tata de la seminar care a avut grijă întotdeauna și vorbea cu profesorii. Dar am învățat carte, că a trebuit să învăț. Dacă nu știai franceză și latină erai mort. La gramatică trebuia să știi declinările.

Am terminat și a apărut reforma învățământului și n-au mai fost patru clase de liceu, ci trei. S-au făcut școlile medii tehnice. Eu terminasem cele 4 clase și-a trebuit să mă înscriu în anul întâi. Nu știam unde să mă înscriu și m-am dus la un coleg, consătean, Palici Liviu, care se înscria la Sanitar și am zis că merg și eu. Au fost locuri pentru o singură clasă și am reușit, dar fără loc.

Școala Sanitară era mai încolo de magazinul de lângă Teatru, în Timișoara. Când am plecat de-acolo, mergând spre Catedrală m-am întâlnit cu un consătean care era de-o vârstă cu mine și care era la Liceul Comercial, în ultimul an. El era contabil la cooperativa școlară. I-am zis ce s-a întâmplat și mi-a spus că s-a înființat la ei o școală medie tehnică de administrație economică, care caută acum elevi. A zis să-mi iau dosarul de la Sanitar și mă vor primi imediat. A fost valabil examenul de la Sanitar și m-am înscris acolo. Școala era vizavi de cinema Capitol din Timișoara, iar pe urmă ne-am mutat unde a fost Casa Comercială, apoi în Iosefin, vizavi de biserica catolică (în anul II și III). În anul II ne-au transformat în școală medie tehnică financiară. În '51, când ne-au arestat la Beregsău, eu eram în anul III la Școala medie tehnică financiară, în examene de sfârșit de an.

Am dat într-o duminică un examen, în '51 și am plecat acasă. Era ziua de Rusalii. Seara trebuia să avem bal în Beregsău, să avem spectacol, cu o piesă, cu cor. Și după aceea se făcea bal.

Duminică, pe la ora două aveam tren de la Timișoara spre Beregsău. Am fugit ca să prind trenul. De la gară până la comună (care era sub formă pătrată) erau vreo doi kilometri distanță și când am trecut podul am văzut soldați cu mitraliere și la strada cealaltă tot mitraliere. La capătul fiecărei străzi era câte o mitralieră și vreo 3-4 militari. Erau soldați români.

Eu am intrat în comună și nu m-au întrebat nimic, dar am auzit că la cei care vroiau să plece nu le mai dădeau voie.

Nu ne-au mai dat voie să facem nici spectacol, nici bal nu s-a mai putut ține. Se pare că de la 12 erau acolo, dar eu am ajuns acasă pe la 3-4 după-amiază. Le-am spus părinților că suntem înconjurați de armată, dar au zis că cine știe ce e, căci nu se știa nimic.

Eu, împreună cu Nicu Ghilezan, îi ajutam pe copiii profesorului de la Beregsăul Mare. Nevasta lui era diriginte de poștă și locuiau la poștă. Ghilezan făcea matematică cu ei, iar eu limba rusă, căci apăruse și la noi limba rusă.

În acea zi însă, pe la 10 jumate-11 seara, armata ne-a dat afară de la poștă pe amândoi, pe motiv că n-avem voie să stăm acolo. Atunci au schimbat și centralista de la telefoane. Am ieșit afară și la colț am stat de vorbă cu Nicu Ghilezan și am zis că ne întâlnim dimineața la tren...și întâlnire a fost. De la Poștă am coborât în jos pe stradă, că locuiam pe aceeași stradă cu poșta și am ajuns acasă și le-am povestit la părinți că ne-au dat afară și că la centrală au băgat un militar în locul centralistei.

Am mâncat, m-am culcat, ca pe la trei noaptea să bată cineva la ușă. Ne-au spus: "Vă faceți bagajul și plecați. Până mâine dimineața să fie bagajul gata." "Dar unde mergem? n-avem bani, n-avem tren...". "N-aveți grijă că o să plecați, vă dăm căruțe la dispoziție." Eu atunci, în noaptea aceea am scris în "Îndrumătorul cultural al Bisericii Ortodoxe Române", sau scris, fără prea multe explicații: "În noaptea de 17-18 iunie, noaptea" și am semnat, fără să spun despre ce este vorba, pentru că-mi era frică să nu mă ia la întrebări. A venit și dimineața, am făcut bagajele, ce-am putut și era o căruță la poartă și am încărcat. Militarul a stat încontinuu lângă noi și ne-a spus că n-avem voie să ieșim în curte, că n-aveam voie să vorbim cu vecinii..., n-aveam voie absolut nimic. Atunci când au venit, ne-au luat buletinele, toate actele, le-au distrus. Și dimineața...la gară. Noi nu știam ce și cum. Vizavi de noi pe aceeași stradă, dar mai sus mai erau care veneau cu carele. Veneau carele de sus, de pe stradă. Am început să-jur pe Dej, pe Ana Pauker și nici unul din militari nu zicea nimic. Nu știm ce li s-a spus. Peste ani de zile m-am întâlnit în Brăila cu cineva care mi-a spus că era șeful unei patruli care ne ridica pe noi. Nu-i știu numele căci n-a vrut să-mi dea prea multe amănunte. Mi-a zis că avea și un carnețel în care erau notate numele celor în care puteau să tragă. I-am cerut acest carnețel și n-a vrut să mi-l dea. A spus că nu-l mai are. La început a zis că mi-l dă, că-l are, că l-a păstrat, dar pe parcurs n-a mai vrut să mi-l dea și nici n-am mai insistat.

... Am venit pe Bărăgan. Am mers câteva nopți cu trenul și am ajuns în gara Lunca Dunării, unde era capăt de linie. Acolo ne așteptau cu căruțe, cu tractoare și cum ajungeai acolo începeau să te descarce de bagaje. La vreo 10 kilometri de gară era un I.A.S., Luciu Giurgeni. Ne-am dus acolo și țărșul nostru era cu numărul 41 la casă.

Am ajuns acolo și am început să ne facem un fel de adăpost pentru ploaie. Am început să înjghebăm un adăpost. Tata s-a dus să lucreze pe la I.A.S., că dacă nu te duceai nu primeai pâine chiar contra cost, că ai fost la muncă la I.A.S. sau la casă, sau altceva, nu-ți dădeau voie să cumperi pâine. Erau milițienii călare.

Am uitat să spun că după ce ne-au arestat, de la Beregsău ne-au dus cu trenul până la Timișoara, iar eu am fugit din gară până la școală. Pe fratele meu mijlociu nu l-am găsit atunci și l-au dus pe Bărăgan abia după o lună și jumătate, abia l-au prins.

Când am ajuns la Timișoara, eu cunoscând gara, pentru că făceam naveta Beregsău-Timișoara, fiindcă era într-o dimineață de luni, am fugit până la școală, pentru că era aproape de la gară, până la biserica catolică din Iosefin. Cred că era ora zece jumătate-unsprezece, căci terminaseră examenul scris și trebuia să dea examen oral. Am vrut să intru și cineva nu m-a lăsat să intru, însă am bătut la ușă și am intrat. Erau ultimii elevi care depuneau lucrările la catedră. Am intrat în clasă unde era dirigintele meu de istorie și geografie, Mihai Dragomir, care mă-ntreabă: "Ce-i Harabagiule, ai scăpat trenul...?", și eu am început să plâng. Domnul profesor Râmneanțu, care era de la Ministerul de finanțe mă-ntreabă: "Ce ți-e frică să dai de

unul singur examene? Dai mâine examene." I-am zis că nu mai pot da a doua zi examene pentru că suntem arestați și ne va duce nu știu unde, cu trenul. Vreo doi colegi au confirmat că gara Timișoara era înconjurată de militari. Eu însă nu știam. Profesorul Râmneanțu, care era președintele comisiei a zis atunci să încercăm să mai dau eu câteva examene ca să-mi poată încheia situația, notele, să am anul III terminat, însă n-a găsit pe toți profesorii în școală, că atunci nu erau atâtea mijloace de transport ca să vină repede.

Mai mulți colegi mi-au spus să rămân acolo în Timișoara, însă am zis că nu pot să rămân deja un frate de-al meu nu este, iar părinții nici nu știam că eu am plecat, că n-am spus la nimeni. Colegii au insistat să rămân, că au ei grijă cu mâncarea, cu dormitul. Deja se știa ce s-a întâmplat. Am dat și eu atunci două lucrări scrise, dar n-am venit să dau toate examenele așa că am rămas cu situația pe anul III neîncheiată, din cauză că am fost dislocat, așa au zis ei.

Ne-am dus pe Bărăgan și acolo am reușit să lucrez ca zilier pe la grădină, pe urmă pe la cantină. Eu care aveam noțiuni de contabilitate n-am putut intra acolo la contabilitate căci erau alți oameni de pe Bărăgan care aveau relații și au intrat la contabilitate, cu toate că nu pricepeau contabilitate.

Până la urmă am ajuns însă la cantină un fel de magazioner, apoi la sectorul mecanic am ajuns vopsitor, dar lucream normare.

Prima dată comuna Răchitoasa s-a numit Giurgeni, sau Satul Nou sau Luciu Nou, căci erau mai aproape de Giurgeni. Pe parcurs am ajuns contabil la sectorul mecanic. Un șef de birou la organizarea muncii, membru de partid, a făcut niște prostii... a furat, cu state și ca să u-l dea în judecată a trebuit să dea totul în primire altcuiva. Omul a vrut să plece imediat, că altfel îi făceau acte și-l trimiteau în judecată. Fiind însă membru de partid au căutat să pună pe altcineva. Pe cine găsesc? Mă găsesc pe mine să-i iau locul, iar eu am picat ca musca-n lapte și m-am folosit de ce știam eu, de ce am învățat în școală. Am avut noroc că în iunie '55 ne-au ridicat restricția, ne-au dat drumul. Atunci m-au pus în locul aceluia și am luat în primire de la el. Am avut noroc că a început să se aplice o nouă lege de salarizare în agricultură. Dacă nu făceai producție 15 la sută din salariu nu-l mai primeai. Norocul meu a fost că s-a făcut la Constanța o ședință de instructaj iar acolo m-am întâlnit cu viitorii colegi cu care colegi cu care trebuia să lucrez. Aceștia mi-au trimis instrucțiunile de normare, de contabilitate, de toate. Nu prea aveam eu însă mare trecere căci am fost D.O.-ist. Mie mi-a reproșat unul, Caradima, brăilean. L-am întâlnit apoi, dar n-a vrut să recunoască, i-a spus directorului Toma. Au adus la Turnu Severin un remorcher din care au dispărut niște obiecte noi și m-au pus pe mine să verific și să fac cercetări.

Caradima i-a spus atunci directorului: "Tovarășe director, eu sunt membru de partid din '36-'37. Cum să mă verifice pe mine un D.O.-ist?" I-am zis: "Nu sunt D.O.-ist, am fost." Eu am știut pe unde să umblu să fac cercetările și am ajuns să-i obligăm să le aducă. Până la urmă au fost obligați să aducă materialele înapoi. Era vorba de niște covoare, de niște butelii de aragaz și le-au adus înapoi la vas.

La I.A.S.-ul de la Luciu Giurgeni aveam și orezărie și de aceasta răspundea un inginer Vasilescu. Era foarte meticulos și îi plăcea să povestească iar directorul nu-l lăsa niciodată singur și mă trimitea pe mine și stăteam cu el de vorbă. Din vorbă în vorbă i-am povestit ce și cum a fost cu școala și el mi-a spus: "Măi Harabagiule, termină-ți școala." Eu am vrut să fac școală financiară la Brăila, dar fiind la organizarea muncii n-am putut, căci ai trecut I.A.S.-ul la Ministerul de interne și aici am avut un scandal cu tovarășul Triță Făniță. Când au trecut la Ministerul de interne, ne-au luat din fondul de salarii. Era deci perioada de trecere de la Ministerul agriculturii la Ministerul de interne și nu cunoșteam pe nimeni.

Eu depusesem deja planul de muncă și salarii și acum trebuia modificat, la Slobozia.

Ei dacă au văzut că se trece la Ministerul de Interne, au zis: "Hai să ne ia banii". M-am gândit că eu o să pic vinovatul dacă n-o să ajungă fondul de salarii și i-am spus unui maior,

Benga. Imediat au făcut scandal și a doua zi m-au trimis la departamentul agriculturii, ca să-mi dea planul inițial care a fost și să nu-l mai modifice. Tovarășul Triță Făniță, după ce mi l-a dat mi-a zis: "Ai să vii tu la I.A.S. înapoi și să vedem atunci unde ai să mai lucrezi". El era atunci directorul tuturor I.A.S.-urilor.

Am venit înapoi și astfel am avut în continuare fond de salarii, căci luaseră mai mult din fondul de salarii pentru muncitori.

...Vă povesteam de inginerul Vasilescu cu care mă lăsa directorul Toma să stau de vorbă cu el. Din vorbă în vorbă mi-a zis: "Măi Harabagiule, vezi că ăștia, mâine poimâine or să vă caute la ce școală ați făcut și n-or să-i lase decât pe cei care sunt calificați sau cu liceul". Și-atunci m-am înscris în Brăila, dar n-am putut termina căci a trebuit să fac predare-primire la Ministerul de Interne. M-am înscris la Hârșova și am dat diferențe de la Școala medie tehnică financiară la Școala medie, căci nu-i spuneau liceu.

Am avut noroc că eu cunoșteam franceză și latină. N-am putut însă să iau bacalaureatul, căci n-am avut profesor de matematică la Școala medie tehnică financiară, ci am avut un inginer.

Mă duceam cu motocicleta acolo și dădeam examen, apoi veneam înapoi, în Brăila. Socrul meu locuia aici, cumnații tot aici și am venit și m-am angajat contabil la pușcărie. Noroc că mă cunoștea unul din ofițeri. Dar cum am ajuns să lucrez la pușcărie?! Un fost D.O.-ist (cu domiciliul obligatoriu) a fost făcut subofițer.

Deasupra fotografiei, pe buletin era aplicată o ștampilă: D.O. și după asta te ghicea. I-am cerut acelui Caradima, când am fost la pușcărie un permis de port-armă și mi-a dat, cu toate că zicea că-s D.O.-ist. N-am luat niciodată armă, că nu mi-a trebuit, dar numai ca să le arăt că noi, cei cu domiciliul obligatoriu nu suntem așa de periculoși cum s-a lansat zvonul prima dată.

Pe urmă, după câțiva ani a trebuit să dau înapoi acest permis. În '68 când am venit în Brăila era postliceal la economic, doi ani la seral. M-am înscris și am dat examen și am reușit. Am citit într-un ziar de acest postliceal. Astfel am făcut și doi ani de postliceal economic. Astfel, ceea ce am început la Timișoara în '50, am terminat abia în '70. Mai departe la facultate n-am mai putut să mă duc, că n-au fost posibilități. Am cumpărat loc de casă în Brăila, am făcut mai întâi casa lui tata, apoi a noastră.

(Ce-au făcut părinții dumneavoastră în Bărăgan?) Mama era acasă, iar tata era cu boii. Aducea apă cu boii, cu sacaua de la Dunăre, atât în I.A.S. cât și la noi în sat. Erau două sacale cu boi, că drumul de la I.A.S. la Giurgeni a fost pietruit abia când I.A.S.-ul a trecut la Ministerul de interne. Drumul a fost făcut cu deținuții.

În Bărăgan, la Răchitoasa, județul Ialomița, eu am cântat în orchestră. Am învățat să cânt la vioară cu un neamț Iohan și aveam o orchestră bine încheată și făceam baluri. La început, când nu erau casele făcute, ne strângeam seara și venea miliția să ne gonească însă le dădeam câte un pahar de vin, căci băieții aduceau vin, iar fetele erau cu prăjiturile. Ne strângeam la cei din comuna Voiteni, de lângă Timișoara, că erau mai în margine, mai la dos și pentru că nu erau case se-auzea, că veneau cu acordeonul și cântau toate genurile de romanțe.

Era unul Cornel Doboran care cânta la acordeon. El era din comuna Beregsăul Mare. Am auzit că acum că și el și feciorul lui au pierdut câte o mână la o combină, în timpul treieratului. Nu știu cum s-a întâmplat. Unul, Ghilezan, a improvizat cântecul "Unde stai, pe ce străduță, în comuna Răchitoasa". Totul era legat de Răchitoasa. Tata era apoi cârmaci la bac, la trecere, pe urmă pe tanc, aducea motorină de la Brăila la Giurgeni. Din Brăila se încărca tancul cu motorină și-l ducea acolo. Mama era casnică și lucra croitorie cu mâna. Casa de-acolo am făcut-o din pământ bătut. Se puneau două scânduri și băgam pământ și paie, băteam, ridicam scândurile mai sus, iar puneam paie, le udam și lăsam câte o zi. Alții făceau

chirpici, iar alții cu șipci. Pe casă puneam stuf căci la I.A.S. Giurgeni unde era orezăria era și mult stuf.

(Cât a durat să construieți casele?) Păi pe noi nea adus în iunie și cam în octombrie - noiembrie am terminat. Era însă cu pleavă înăuntru și când am început să facem focul creștea grâul pe pereți, pentru că era ud și era și normal datorită căldurii din casă. Ei ne-au dat de-acolo doar materialele: ușile, ferestrele care erau deja gata, probabil ă erau făcute cu mulți ani înainte pentru că nu cred ă au putut ei să facă așa de repede atâtea uși și geamuri, pentru 40 000 de mii de case sau câte au fost. Erau făcute aproape din topor. De aceea au insistat cei din Timișoara, când au reconstituit la Muzeul de Etnografie o casă din Bărăgan, să fie geamurile și ușile originale, așa cum au fost în Bărăgan.

Până am făcut casa am dormit afară. Era cald, dar noi, în Basarabia, aveam niște covoare de lână, care se pun pe pereți. Aveam dulapuri, uși, mese și covoare întinse. Când ploua, ploua înăuntru și puneam ligheane peste tot. Mâncarea o făceam pe pirostii, cu trei picioare. Aveam un singur dulap, o masă și nu știu dacă și pat am luat. Știu că dormeam toți grămadă. Noi eram aproape de I.A.S. Știu că o fată din Beregsău s-a înecat atunci în Dunăre, Stela Papală, când s-a dus să se scalde. A sărit un ungar Kokay Zoli și a scăpat o basarabeancă din apă, dar pe aceasta n-a mai putut s-o găsească, că nu știa bine să înoate și au găsit-o abia după câteva zile. Fotografia pe care ați văzut-o în carte este de când au scos-o și-au dus-o la Beregsăul Mare. Atuncea trăiau și tată-su și mamă-sa, dar acum nu mai trăiesc.

(De ce etnie erau vecinii dumneavoastră din Răchitoasa?) În Bărăgan, la Răchitoasa, erau din Beregsăul Mare și din Beregsăul Mic, o singură persoană din Săcălaz. Erau nemți, sârbi... Pe nemții cu care am cântat îi știu: era Cocron, Dasmann, Schanhoffer, românii Popovici, Neda, Ciurcea și mulți alții. Era Dumitru Dumitru pe care atuncea îl chema Iancu Dumitru. Și-a schimbat numele când a plecat de-acolo, că altfel nu putea să intre la facultate. O să vă povestească.

(Care a fost motivul pentru care v-a deportat în Bărăgan?) Atunci n-am știut care a fost motivul și nu știam nici unde ne duc. Motivul l-am aflat după revoluție. La basarabeni au zis că au fugit de regimul comunist, la macedoneeni că nu au vrut să intre în colectiv, bănățenii la fel, că erau chiaburi, sârbii ă erau titoiști, nemții că erau SS-iști, iar ungurii pentru că erau căsătoriți cu nemți. Eu sunt președintele Asociației Pro Basarabia și Bucovina din Brăila și eu n-am nimic cu A.F.D.P.R.-ul de aici (Asociația foștilor deținuți politici), că tot ce s-a făcut cu deportările a fost din partea Pro Basarabiei și Bucovinei pentru că din patruzeci de mii și ceva de persoane, 19000 erau chiaburi bănățeni. Basarabeni erau 8400, adică erau jumătate din băștinașii români. Erau nemți, sârbi. În total, deportații din Bărăgan au fost 40320, din care 8477 basarabeni, 19034 chiaburi, cetățeni străini 3500, SS-iști 2300. Cei mai mulți după chiaburi erau basarabeni. Eu am colaborat cu cei ce s-au ocupat de cartea cu deportarea în Bărăgan, le-am dat hărțile cu comunele de-acolo din Bărăgan. Eu am colaborat cu ei din cauză că toată lumea ascundea faptul că au fost și basarabeni acolo, că erau mai puțini. La o expoziție de pictură din Brăila a doamnei Mitru Nicolina i-am spus că la Rubla există deportați. Eu de aceea am insistat din partea Asociației Pro Basarabia și Bucovina, să arătăm că noi basarabeni am fugit de comuniști de-acolo, în România, și tot ei ne-au făcut de petrecanie. Într-o duminică, după ce am discutat cu doamna, am mers la Rubla cu mașina și a făcut schițe, apoi tablouri cu satul Rubla, unde a fost și soția lui Antonescu, Coposu, Diaconescu. Cu acele tablouri noi am fost prima dată la Focșani cu expoziția, apoi la Chișinău. Am zis că trebuie să mergem și la Timișoara și am încercat ai de zile, ca acum, la 50 de ani de la deportarea în Bărăgan, să putem merge și la Timișoara cu această expoziție care i-a mișcat pe foarte mulți. Mulți au și plâns. Doamna Mitu are și două poezii făcute la Rubla despre o basarabeancă ce și-a pierdut vederea "Anastasia oarba" și "Am fost la Rubla". Am fost invitați și la Chișinău ca să auzim puse pe note poeziile doamnei. Spectacolul a fost prezentat de domnul Beniamin Apostol, directorul Universității de Teatru de la Chișinău, iar

recent am aflat că toate poeziile au fost puse pe patru voci și sunt în repertoriul corului Lia Ciocârlia de la palatul copiilor de la Chișinău. Eu am insistat să meargă la Rubla să facă tablouri.

(Au mai rămas familii la Rubla?) Au mai rămas vreo patru sau cinci case, dar nu știu până când or mai fi.

În Beregsăul Mare erau mai mulți români, Beregsăul Mic era sârbesc, iar în Săcălaz erau nemți. În Beregsăul Mare nemți erau numai doi frizeri și un potcovar. Sârbi nu știu dacă erau. Din Beregsău basarabeni am fost numai două familii ridicate. În '44 când am venit în Beregsău se știa că vine familia cutare și ne-au dat casă, era totul bine organizat. Noi am avut repartitie militară, tata fiind concentrat.

Am început prima dată să fac toate tabelele pentru Timișoara, eu am lucrat pentru Timișoara. Aici n-au știut că vom trece la deținuți politici. După ce a apărut articolul acela în ziarul "Adevărul" am primit foarte multe scrisori, din toată țara. Apoi m-au sunat cei din Timișoara, și în fiecare an, la fiecare comemorare, sunt la Timișoara. N-am fost doar într-un an când am avut piciorul în ghips. În fiecare an, în jur de 18 iunie. Nu știu dacă mai este un județ care a împărțit cărțile despre Bărăgan, cum am făcut noi în Brăila. Când am fost la București, pe 7 iulie, am aflat că mai este un președinte al Asociației Pro Basarabia și Bucovina care a fost deportat, cel de la Călărași. Deci, doi suntem dintre foștii deportați, președinți ai Asociației Pro Basarabia și Bucovina. El este din Oravița. Și așa ne-am întâlnit.

(Cum vi s-au părut bănașenii cât ați locuit în Banat?) Bănașenii ne-au primit foarte foarte bine. Ne dădeau mâncare la prânz la toți basarabeni care eram refugiați. În '44 când ne-am refugiat în Beregsău au făcut cantină special pentru noi, pentru că mulți am plecat doar cu valiza, atât. Unii au plecat din Chișinău în '40, alții în '44. În '51 la fel, unii au plecat doar cu valiza. În Beregsăul Mare erau mai mulți basarabeni.

(Cum a fost pentru dumneavoastră perioada comunistă?) Au vrut să mă facă membru de partid la Giurgeni când s-a trecut la Ministerul de interne. Toți m-au ales și gata, trebuia să merg la confirmare la Giurgeni. Acolo era unul, Copârcea, șef de partid. Au băgat pe unul înaintea mea, pe care l-au făcut membru de partid, iar când am intrat eu au zis: "Asta nu merită să fie membru de partid că asta e împotriva noastră, a comunistilor."

Nevastă-mea era învățătoare la Giurgeni și când o prindeau la vreo ședință la Giurgeni îi spuneau să divorțeze de mine, că mâine-poimâine voi fi iar arestat și voi fi băgat la pușcărie, că eu sunt dușman al poporului și tot felul. Noi nu puteam să luăm nici un post mai bun, că era pata aceasta de domiciliu obligatoriu.

Nu m-au făcut membru de partid și m-au obligat să fac reclamație la Slobozia și au venit ăia să mă întrebe de ce și cum și le-am zis că se fac membrii de partid numai dacă dai bani. De-atunci însă nu m-au mai întrebat nimic. Când am venit în Brăila au vrut iar să mă facă membru de partid și m-au întrebat de ce nu m-am făcut membru de partid și am spus că am fost depășit de vârstă, că era problema cu conștienței care n-aveau voie să fie membrii de partid, numai muncitorii. Și-așa am scăpat. Dar ca să intru la Ministerul de interne ca lucrător, când am văzut că l-au făcut pe acela subofițer, am zis că: "eu ca civil nu pot?" Cei de la I.A.S. mă țineau pe postul de șef serviciu financiar, dar nu-mi dădeau bani. Am vorbit cu maiorul care era șef de cadre la MAE și i-am spus. Nevasta lui era colegă cu nevastă mea, erau învățătoare. Acesta mi-a spus să-mi fac autobiografia și atunci am plecat în Basarabia prima dată. Mi-a spus că atunci când îmi fac autobiografia să nu amintesc nimic de Banat, că se făceau verificări și erau obligați să trimită în Banat și atunci dacă venea hârtia aceea nu aveau cum să mă primească. Mi-a zis să scriu că am făcut șapte clase, dar să nu spun unde. Dacă scriam în autobiografie vreo comună din Banat, de exemplu dacă spuneam că am făcut șapte clase în Beregsăul Mare, el trebuia să anunțe acolo și precis mă cotonogeam, ă am fost cu domiciliu obligatoriu și atunci nu mă mai puteau primi. Venea o confirmare că sunt împotriva statului. Basarabeni și bucovinenii am fost cam venetici prin Timișoara. Mulți basarabeni din

Răchitoasa unde am fost noi deportați, sunt acum în comuna Gâlca, tot un sat nou, sau la Fundata, tot în Bărăgan. Basarabeni prea puțini s-au întors înapoi. Majoritatea au rămas în Bărăgan, în jurul Brăilei.

La brăila sunt câțiva care-au fost la Zagna, Bumbăcaru, Schei, Răchitoasa. Familia Ceuca e la Baldovinești. În Brăila este și directorul de la fosta bază 8 din Brăila, Barbu Constantin, care avea 10 ani când a fost în Bărăgan. Copiii care au fost în Brăila la Olimpiada de istorie au fost duși la Rubla și cu acea ocazie s-au dat niște daruri a oamenii aceia de acolo.

(În Bărăgan când au venit oamenii din Banat și-au făcut grădini?) Da, să știți că în anul următor, adică în '52, fiecare casă avea grădina ei. Și pomi am ajuns s-avem. În iunie-iulie '55 când ne-au dat drumul și la sfârșitul lui '55, de 1 ianuarie am cântat cu instrumentele pe casă, unde ne aducea vinul cu căldarea. La noi au sădit și vie, și de toate... zarzavat, flori, că giurgenii (cei din Giurgeni), cei din Mihai Bravu se mirau cum din nimic au făcut oamenii ăștia ceva. Ceam mai apropiată comună de noi era la 6 kilometri, Luciu Giurgeni era la vreo 10 kilometri, deci în apropiere nu era nici o comună.

(Aveați legături cu cei deportați în alte comune?) Nu, noi nu știam de ei. La noi la Giurgeni n-aveai voie să scrii, să primești scrisori, n-aveai voie să di și să primești pachet. Nu aveai voi să ascuți la aparat de radio, că dacă te prindeau te cotonogeau. Eu vorbesc despre Luciu Giurgeni, în alte părți se pare că nu era așa.

Când am făcut eu nunta, când m-am căsătorit cu nevastă-mea, secretarul de partid de la I.A.S. Luciu Giurgeni, Ionescu, nu a dat voie la nici un salariat de la I.A.S. să vină la nunta mea. Asta era în '56. De ce? Pentru că am fost D.O.-ist. Din cauză că am fost D.O.-ist nici măcar colegi de birou nu au fost la nuntă. Am avut noroc că se lucra la dig, la îndiguirea Dunării și erau niște militari de la construcții, D.G.S.M.-ul, unde am făcut și eu armata, că noi n-am avut voie să facem armată-armată, am făcut armată la trei lopeți, cum se zicea pe vremuri, la Diribaba. Am avut noroc că niște ofițeri cum care am fost în armată la Petroșani-Rovinari, au lucrat miercuri, joi, vineri acolo cu militarii în termen și aceștia, vreo șase inși, au venit la nuntă la mine. Așa am avut oameni la nuntă.

Acela nu mi-a dat voie să fac nunta la I.A.S., unul singur mi-a făcut rost de cort unde am făcut nunta. La niciunul dintre noi care era D.O.-ist nu ne-a dat voie. După aia, după ce a plecat Ionescu, s-a mai potolit reacția asta. În '63-'65 a apărut în "Scânteia" un articol despre "greșeala din '51" și-atuncea s-au mai limpezit apele, adică ne-au mai lăsat în pace. Abia atuncea își mai cereau scuze ăștia care au făcut greșeala, Ana Pauker și nu mai știu care. Atunci n-aveam ziarul ăla.

(În Bărăgan s-au făcut și căsătorii mixte?) Da, au fost și căsătorii mixte. Era un sârb, Vlada, care lucrând la orezării s-a cunoscut cu o fată de pe-acolo. A învățat aia sârbește și s-au căsătorit legal, nu a fost o problemă. S-au căsătorit nemți cu unguri, nemți cu români, nu a fost o problemă. *(Era un preot acolo?)* Da, era un preot, venit cu domiciliu obligatoriu, după ce a făcut pușcărie. A fost închis politic. După doi ai au început să-i aducă pe cei care au fost deținuți politici. Am avut și biserică. Să știți că în '51 ne-au obligat să facem post de poliție, primărie, dispensar și școală. Trebuia să le facem sub formă de muncă voluntară. Biserica a fost construită pe urmă când a venit preotul. *(Cum v-ați cunoscut soția?)* La I.A.S. era o fată secretară, iar eu fiind la organizarea muncii o știam, dar eu cântam la baluri și în orchestra nemțească. Soția mea era atunci învățătoare în comuna Mihai Bravu și veneau învățătorii de-acolo. La normarea muncii mai era un coleg care fusese închis politic și sora lui, Nicolae Paraschiva, era la Mihai Bravu, venea cu mai multe fete la noi la bal. Așa ne-am cunoscut. Soția mea se numește Rada, înainte o chema Mohonea Rada. Așa ne-am cunoscut că venea la noi la bal.

(Erau baluri diferite, ale nemților, românilor, sârbilor?) Nu, tot la un loc. Nu era discriminare. În Banat erau separat, pentru că de exemplu, Beregsăul Mare era de români, Săcălazul era de nemți și era normal să se facă așa, și dacă erau doi-trei nemți într-un sat de

români, nemții veneau la balul românilor. În Bărăgan însă erau toți grămadă, români, nemți, sârbi, macedoneeni.

(Unde ați învățat să cântați la vioară?) Începusem să-nvăț de unul singur în Beregsău. Jucam pe vremea aceea la loto și am câștigat la loto și am cumpărat vioară. Am fost cu mama la Timișoara și am cumpărat o vioară. Un țigan care era pe aceeași stradă în Beregsău dădea lecții la două surori și m-am dus și eu la el. Nu am învățat prea bine că nu am ureche muzicală, mai bine zis memorie muzicală. Și așa am învățat vara și am cântat pe note mai mult.

(Cu părinții dumneavoastră ce s-a mai întâmplat?) În '68 au venit aicea în Brăila. Am făcut casa din spate. Soția mea avea surorile aici în Brăila și ea locul acesta liber și l-am cumpărat și am făcut prima dată casa bătrânilor, apoi pe-a noastră.

(De colectivizare vă mai amintiți?) Știu că-l obligau pe tata să se ducă la colectiv dar tata n-a vrut nici în ruptul capului. El era împotriva comuniștilor și cam făcea propagandă prin Beregsău împotriva lor și cred că și de-asta l-au luat la ochi. Tata era membru PNȚCD. Un mare comunist din Beregsău se tot ciorovoia cu tata care spunea că: "voi comuniștii le luați pe toate", asta pentru că noi nu aveam cu ce să lucrăm, pentru că am fost împrăștiți cu 5 hectare de pământ. Pe tata l-a chemat tot Harabagi Iuvenale, iar pe mama Maria, cu numele de fată Dumitriu. Acela era evreu și tata îi zicea jidan, Mischin l-a chemat, dar el și-a schimbat numele. El era în comisia cu deportările în Bărăgan și doar două familii de basarabeni din Beregsăul Mare au fost deportați. Fratele lui tata a scăpat. După ce o murit am aflat de la nevastă-sa că el în noaptea aceea din iunie '51 a făcut acte la primărie că ar fi venit în '40 în Beregsăul Mare, nu din '44 și așa a scăpat de deportare.

(Dumneavoastră n-ați fost în Bărăgan, la Răchitoasa în echipa de fotbal?) Nu, eu am fost în cor și în echipa de teatru. Dumitru Dumitru, el era în echipa de fotbal. Pe urmă el s-a mutat la Bumbăcari, dar inițial noi eram prieteni de-acolo de la Răchitoasa. Cu frate-su, cu verișori de-ai lui, cu un văr de-al lui am fost coleg de clasă, cu toți eram prieten. La Răchitoasa era și școală și erau printre noi și învățători și profesori. Nu aveam nevoie să ne-aducă profesori din altă parte. Totul era în comună. Comuna avea 1020 de case, așa spune Brusalinschi, căci el a apucat să vadă arhivele înainte de a fi luate de ministerul justiției de la Slobozia. El a dat niște date foarte interesante. Am încercat să dau de el și abia acum la Timișoara am reușit să fac cunoștință cu dumnealui.

(Cum vi s-a părut comemorarea de 50 de ani de la deportarea în Bărăgan, organizată la Timișoara?) A fost totul foarte bine organizat. În fiecare an a fost bine organizat și întotdeauna ne dădeau pe noi brăilenii ca exemplu, că noi eram primii care ajungeam. Chiar și acuma din Beregsău nu a fost nimeni, cu toate că din Beregsău au fost deportate 24 de familii, dar se pare că au fost mai multe. Toți au fost informați de comemorarea de la Timișoara, căci fiecare sat are un responsabil care-i anunță. Și din cei ce locuiesc în Timișoara n-au venit mulți. Un singur berăgesean care locuiește în Timișoara a venit, Ciurceu Coriolan, dar pe el l-am anunțat și eu și știa.

La această comemorare m-a impresionat că era foarte multă lume și ne-am regăsit cu mulți care erau pe Bărăgan. Din Beregsău mai era și familia Brezga care era inițial din Voiteni și el s-a căsătorit apoi. Idvoreanu era din Pustiniș, Idvoreanu care e acum în Timișoara și e cam de vârsta mea, Idvoreanu Ion. Latici Iovan era din Sânpetru Sârbesc. Acum m-am întâlnit cu feciorul lui, căci Latici a murit. Băiatul era însă copil mic atunci. Sunt foarte mulți care mă cunosc însă eu nu-i cunosc, căci eu deja aveam 19 ani în '51 și cei mici mă cunoșteau.

(Cum vi s-a părut viața în Bărăgan?) Era o viață grea: lemne n-aveai, străzile erau numai noroi, de când începea toamna fără cizme nu puteai circula. Prin sat nu puteai să circuli pentru că era o clisă așa de păcătoasă de nu puteai să te miști. De lemne făceam rost căci era pădure alături și mergeam să furăm vreascuri. Tata mai făcea rost de lemne cu bacul, mai

trecea lemne pentru I.A.S. și-i mai rămâneau și lui. Foarte greu a fost cu încălzirea și cu mâncarea. La noi era o albie veche a Ialomeței și acolo nu erau soldați călare care să păzească. Ei păzeau pe altă parte, căci dacă vroiam să plecăm n-aveam unde să mergem, căci dădeam de Dunăre. Era un fel de insulă. Ei erau în partea aceea către Giurgeni și către Gura Gârлуței, Luciu și Mihai Bravu. Acolo eram comasați ca să nu putem pleca în sate. Și la Lunca Dunării, bineînțeles la gară. La gară era atunci un singur tren pe zi, dar acum nu mai circulă. Am văzut doar niște vagoane vechi.

(V-ați mai întors la Răchitoasa?) Am fost și am văzut cimitirul unde au mai rămas câteva morminte, căci l-au tăiat în două cu un canal de irigații și acuma mai sunt doar câteva morminte și câțiva salcâmi crescuți. Cimitirul era la marginea satului. Era cimitirul nostru al celor ce am fost deportați. Când a murit primul om dintre noi l-am dus la Giurgeni și apoi am făcut cimitir și la noi. El era ungur, un chiabur mare, Șanta Ioan, Șanta bacsi.

Fiecare comună are obiceiul ei. La noi, de exemplu, la bumbac, la orezărie sau la construcția casei, cum dovedeai? Umblau toată ziua prin case și “te miroseau”, căci știau la fiecare număr câte persoane sunt. Unele femei mai rămâneau acasă, altele se duceau la muncă. Se dădeau și bani. Nu s-au dat bani când s-a făcut primăria, școala, dispensarul, miliția. Când lucrai la orezărie se dădeau bani. Ei știau precis cine se duce la muncă. Mulți însă n-au vrut să-și facă case, au zis că vin americanii și ne scapă. De la început nu a vrut nimeni să facă case. Unii au făcut bordei prima dată. Alții au stat și-au așteptat, cum am spus, casele am fost obligați să le facem, că au început să ne bâzâie și ne-au amenințat că ne dărâmă cu buldozerele bordeiele, la cei care nu vroiau să facă case.

De aceea ne-a prins iarna cu casele neuscate, din cauză că toată lumea aștepta să vină și să ne dea drumul acasă. De aia nu vroia lumea să facă case, dar când au văzut că începe să vină frigul, atunci au început masiv lucrul la case, cam prin septembrie. Dormeam cu ceea ce reușisem să luăm cu noi: plăpumi, pături, saltele.

(Ce părere aveți despre păstrarea memoriei a ceea ce-a fost în Bărăgan?) Ceea ce m-ați întrebat dumneavoastră ar trebui s-o facă istoricii și ar trebui să scrie asta în istoria românilor care se învață acum, ca să se știe ce s-a întâmplat în perioada aceea. Dar vedeți că în cărțile de istorie nici nu se amintește de așa ceva. Nici măcar în cărțile de istorie alternative, n-am auzit pe cineva să spună că în istorie s-a vorbit despre deportările din '51. Nu istoricii fac cărțile de școală, ci profesorii. Se pare că nimeni nu are interesul să spună în istorie ce s-a întâmplat, că au fost deportări în 1951. Practic au mai fost și alte deportări. Au fost basarabeni care au fost deportați de aici în '46 și duși înapoi în Basarabia.

De exemplu pe unchiul meu de la Craiova l-au luat și l-au dus la Chișinău. E foarte important ca deportările să fie trecute în cărțile de școală, în istoria României, ca să se știe în ce capitol se încadrează acest lucru. Altfel vom rămâne numai cu monumentele și foarte puțini vor ști ce s-a întâmplat cu deportările. Acum, am fost la Fundata, la sfințirea monumentului foștilor deportați în Bărăgan. E un monument foarte frumos, conceput ca o clădire și în interior are o împărțire în 18 laturi, adică cele 18 sate care au fost făcute pe Bărăgan. Și scrie Răchitoasa, Valea Cânepii, Dudești, Fundata, etc. și dedesubt pe o placă albastră sunt scriși primii morți, așa cum și-au adus aminte.

La Fundata veniseră cu mașini din Arad, Timișoara, Călărași, Constanța, deci era lume foarte multă, aproape din toate județele țării veniseră la sfințirea acestui monument. Este instalat pe un tăpșan și sunt făcute cinci scări: 1951, 1952, 1953, 1954, iar unde scrie 1955 e ușa prin care intri în interior unde este o frumoasă cruce de marmură, nu mai mare, dar frumoasă, iar în exterior, pe margini este o grădină cu flori foarte frumoase și trei săgeți în vârful cărora este tricolorul. Aceste trei săgeți sunt încercuite cu două cercuri, unul mai sus și unul mai jos. Clădirea este albă. Un domn Sârbu parcă, a fost inițiatorul și realizatorul, un om care s-a zbatut pentru a fi făcut acest monument.

În orice caz, e la intrarea în comună, nu ca aici, cum am făcut noi la Brăila, crucea de la Rubla care nici măcar nu este la intrarea în Rubla, căci nu ne-a dat voie. Așa era bine, la intrarea în Rubla, adică unde începe drumul spre Rubla, dar n-au lăsat din cauză că era înaltă tensiune, iar crucea era înaltă, însă puteau să facă vizavi. Și-așa au distrus plăcile care erau acolo.

Până în iunie '55 a fost obligatoriu să stăm acolo, dar după aceea mi s-a ridicat domiciliul obligatoriu și fiecare a plecat înapoi când a putut. Atunci ne-au schimbat buletinele și ni le-au dat fără D.O. A venit miliția cu totul pregătit pentru așa ceva. Nu știu în altă parte cum a fost. Oamenii și-au mai păstrat bani când au venit în Bărăgan, au mai lucrat dar unii au mai fost ajutați și de acasă, prin '54 când s-a mai înmuiat puțin sistemul. La Timișoara am cunoscut pe cineva, care mi-a spus că a fost adus la Răchitoasa cu bunicii când era copil și a venit tată-su cu mașina și a furat-o noaptea și era să îi prindă milițienii dar a adus-o înapoi la Timișoara. Ea era atunci la bunici și a dus-o cu tot cu bunicu' în Bărăgan.

(Cum a fost pentru dumneavoastră perioada comunistă dacă nu ați fost membru de partid?) Mai cu greu dar nici nu puteam să mă fac membru de partid.

Mulți colegi de-ai mei de școală au crezut că eu sunt mort, iar în '82 am făcut 30 de ani de la terminarea liceului și am fost invitat. Un coleg care-a fost director de bancă, a murit săracu', Vasile Pompiliu, el m-a văzut prima dată. Eu după ce am lucrat la penitenciar am trecut la I.M.T., S.U.G.T. și am lucrat ca revizor contabil vreo 5 ani pe strada Sandu Aldea. Cei de îmbunătățiri funciare mă trimiteau ca revizor pentru că mă pricepeam la foi de parcurs și la inventare. Eu mă înțelegeam bine cu directorul care m-a trimis prima dată la Timișoara. Vă închipuiți după aproape 30 de ani m-am dus la Timișoara. Eu mergeam agale prin Timișoara, pe lângă Banca Agricolă și unul Vasile Pompiliu m-a văzut. Mi-a spus: "Tovarășe Harabagiu, văd că dumneavoastră vorbiți ca bănățenii..." și i-am zis că am făcut școala financiară la Timișoara. M-a întrebat dacă-l cunosc pe unul și i-am zis că mi-a fost coleg de bancă. A zis că acum e inspector de bancă. I-am dat telefon și tare mult s-a bucurat după atâția ani de zile când ei n-au mai știut nimic de mine.

(În Beregsăul Mare ați mai fost?) Am fost în Beregsău, căci am pământ acolo cinci hectare. În fiecare an, când mă duc la Timișoara merg acolo. Nu știu dacă va mai rezista mult Beregsăul, pentru că nu mai este lume. Toată lumea a plecat acum la oraș. *(Cum era Timișoara înainte?)* Un oraș frumos. Pe vremuri, înainte de '40, cele mai mari orașe din țară erau București, Chișinău și Timișoara. În Chișinău acum nu mai sunt tramvaie că le-au scos rușii. La Timișoara văd că au schimbat față de cum erau înainte mersul tramvaielor. Mulți nici nu știu că tramvaiul trecea înainte prin fața Catedralei și mergea pe lângă Operă în piața Libertății. Eu eram mare și mai țin minte. Bănățenii erau foarte primitivi. În Beregsău era cantină pe strada întâi. Familia aceea avea acolo un fel de salon.

În orice caz bănățenii nu prea știau de samovar care e din metal, aramă de obicei și înăuntru se pun cărbune, se fierbe apa și se face ceai. Bănățenii nu prea știau de asta dar dacă am fost mulți basarabeni veniți, unii aveau samovare mai mari, alții mai mici, iar dimineața ceaiul se făcea la samovar. E foarte gustos ceaiul la samovar. Bănățenii erau foarte curioși. Așa au fost curioși la Giurgeni oamenii de acolo când au văzut macul. În Banat este foarte răspândit macul, pe când la Giurgeni oamenii nu știau. S-a vărsat macul cumva, când am ajuns acolo și milițienii de-acolo au zis că-i praf de pușcă. Asta ca să vedeți cât de bine erau informați tovarășii milițieni. La noi știu că se făcea plăcintă cu mac și multe altele, se făcea un fel de covrigi cu mac.

Așa cum bănățenii nu știau la început de samovare, așa nici locuitorii de la Giurgeni nu știau de plăcintă cu mac. Erau deci obiceiuri și obiceiuri.

Am uitat să vă zic de când am fost militar. Nu m-am dus militar ani de zile. Mă chemam, veneam înapoi și când m-am dus odată fără valiză, de la Răchitoasa, m-au încorporat la Diriban. Mi-au dat drumul cu o lună înainte că am împlinit vârsta și au trebuit

să-mi dea drumul. Am ajuns să lucrez contabil la Rovinari. Era politrucul de la Petroșani care lucra la control și m-a văzut și-a zis că n-am voie să lucrez la birou. Comandantul era un băiat de treabă, colonelul Liviu Popescu și când află că vine acela în control îmi spunea să merg pe șantier să nu mă găsească acolo și plecam. Eu trebuia să lucrez de fapt la lopată, însă eu având astm nu puteam să lucrez. Cu toate că eram bolnav m-au luat în armată și la muncă.

Prima dată m-au dus la Craiova și pentru că mi-a fost odată rău au zis că simulez astmul. Într-o noapte ne-au dus să stingem un incendiu într-o pădure, la mănăstirea Cozia, dar n-am ajuns bine acolo că ne-au chemat să ne ducă la Rovinari. Până la 24 de ani se făcea armata. Când venea politrucul eu trebuia să fug. Aveam noroc că comandantul avea la Direcția Generală a muncii Petroșani, un prieten care era jurist și care-l anunța când venea politrucul și a doua zi dimineață plecam. Mâncam la civili căci a fost o perioadă când nici nu mâncam la unitate. Normarea în armată am învățat-o. Am făcut de toate pentru toți cum se zice.

(Ce amintire mai puternică păstrați din Bărăgan?) Când am fugit în prima săptămână. În prima duminică după ce-am ajuns în Bărăgan, ne-au dus la Vadu Oii. Am trecut Dunărea dincolo cu o baltă, căci cu bacul nu puteam trece că ne prindeau. Am trecut împreună cu Ciurceu Coriolan, cu Piar neamțu' care era șeful de orchestră. Avea la el vioară și trompetă iar Habel era cu acordeonul. Ne-au dus acolo la cămin și prima dată ne-au primit cu rezervă. Au venit învățătorii din comuna Vadu Oii și au văzut că aceștia cântă frumos. Am chefuit acolo și am venit tocmai dimineața. Ne-au trecut cu barca nu pe la trecere, ci mai jos prin cătină lângă dig. Noi n-am vrut să fugim, ne-am dus de fapt la distracție acolo. Cei de-acolo din Vadu Oii știau că noi suntem știau că noi suntem coreeni și-aveau dispoziție să nu se apropie de noi. Așa ziceau pentru ca să-i sperie pe oamenii de-acolo și să nu vorbească cu noi. După ce ne-am dus acolo, "ne-au mirosit" cum se zice și după ce au văzut cine suntem și ce facem, vestea s-a dus imediat și a fost o mare bucurie.

Piar neamțu' cânta la trompetă, la vioară și la ferăstrău. El era foarte talentat. Așa au aflat cei din Vadu Oii ce e cu noi. Acolo erau doar băștinași din Vadu Oii. Acum satu' Vadu Oii nu mai există din cauza Dunării căci dacă s-a făcut îndiguirea a început să-i inunde și i-a mutat pe oameni. Noi când ne-am dus era și Vadu Oii și Pina Petrei, care nici ea nu mai există.

(Cum se făceau nunțile în Bărăgan?) Cu masă, nu erau restricții. Erau mirese cu rochii de mireasă căci printre noi erau și croitorese, și mai tinere și mai în vârstă. Era o amestecătură de toate profesiile și de toate neamurile în Bărăgan. Rar se întâmpla să nu găsești pe cineva de o meserie anume. Până și cismari aveam și croitori. Dintre nemți cel puțin vreo 5-6 erau croitori. Și basarabeni croitori erau. Plăteam desigur. Aveam bani să plătim pentru că acolo n-aveai ce să cumperi. Hainele erau cele cu care-ai plecat. Pâine, carne se mai cumpăra. Pâine a fost imediat adusă, după ce-am venit noi în Bărăgan. Apa o aduceam cu cisterna. Doi ani însă s-a adus apă cu sacaua. Apa din Dunăre era adusă seara iar dimineața pe fund era nisip. Apa o beam direct din Dunăre, căci era singura sursă. Dacă făceam fântână apa era acolo sălcie și nici măcar la spălat nu era bună. Oamenii când au plecat din Banat și-au adus și animale: porci vite, cai și căruțe. În același vagon în tren erau cai, căruțe și oameni. Era tren de marfă cu vagoane închise. Ne închideau în vagoane. Când mergeam eram cu ușa închisă la vagon. Ne deschidea ușa doar ca să ne dea apă în anumite gări. Și atunci ne trăgeau pe linii moarte, laterale, ca să ne aducă apă, ceai. În primele două zile, însă nimic n-au dat și se pare că au fost și morți. Unele femei au și născut, au născut în bordeie sau o improvizatie făcută unde aveau un dulap, o masă făcut ca un fel de cort cu covoare de acelea din a noastre din Basarabia. Nășteau fără moașă, fără doctor, fără nici un fel de asistență medicală. Nici un manual de istorie nu povestește însă așa ceva. Păcat că ce faceți dumneavoastră cu doamna profesoară are să ajungă doar în jurul Timișorii. Nu știu dacă aceste cărți despre Bărăgan mai sunt și în alte județe, că eu am trimis la Suceava, la Câmpulung Moldovenesc. Familia Sarafoleanu a fost la Măzăreni. (corectat Bumbăcari – n.n.) Ne-am cunoscut acum în '80.

Brăila este singurul județ, care are în această privință a deportaților legătură directă cu Timișoara. Ei acolo sunt mai mulți decât suntem noi aici. La casa reconstruită după modelul casei din Bărăgan din Timișoara, de la Muzeul de Etnografie am dus ușile și geamurile de-aici din Brăila. Casa de la Răchitoasa nu mai există dar eu am luat ușa și geamurile când am plecat, căci de ce era să le las ca să le bage pe foc? Le-am folosit la casa bătrânească a lui tata, că atunci n-am avut bani ca să ne facem altele. Acum am făcut modificări la casa bătrânească și de aceea le-am dat. Am dat și mașina de cusut care era adusă din Basarabia, precum și lampa. Alți oameni care au fost deportați în Bărăgan, au mai donat paturi, precum și altele. E o casă cam de prin toate zonele din Bărăgan. Doamna Mitu mi-a aranjat ca să fac un proiect după o casă de-aici din Bărăgan. Am fost la Rubla cu un proiectant de-aici și a luat toate măsurile și au trimis acolo proiectul. De la ei a fost ideea, de la cei din Timișoara. Pe mine m-au rugat să fac rost de uși de-acolo, însă eu am spus că nu e nevoie că am eu. În timp ce proiectantul de-aicea a măsurat casa și a făcut schița, acolo în Timișoara a găsit o carte din aceasta făcută de nemți, unde un neamț a avut schița de la o casă din Bărăgan, cu tot ce trebuie, cu toate dimensiunile. Și au început construcția acolo, în Timișoara. Între timp am trimis și eu dar casa era deja începută.

Vezi și Marineasa, Vighi, Sămânță, DEPORTAREA ÎN BĂRĂGAN, Timișoara Mirton 2016 pp 182-184 (cf. eBooks)

